

1937 októberében egy *Indiánok a magyar Dunán* című cikksorozat vette kezdetét a *Zászlónk* nevű ifjúsági lapban, mely részletesen beszámolt a Kismaros-szigeten (Kivédinen) táborozó indián törzs életéről és szokásairól.

A tudósítások szerzője a „barátság pipájának” elszívására meghívott Fehér Szarvas, az „északamerikai sosen indiánok tb. magyar főnöke” (Borvendég Deszkáss Sándor) volt, aki az indián megfigyelő éles

szemével a következő helyzetjelentést adta a szigeten eléje táruló látványról: „Késő délutánra járt az idő, amikor elértem azt a hegytetőt, ahonnan szemem elé tűnt az ezüstösen csillogó Nagy Víz (Duna) és a mesés szép Kivédin. Már innen is jól látszott, hogy nem is olyan kicsi ez a sziget, mint ahogy elképzeltem. Becslésem szerint hossza megütötte az 1000 métert is, míg szélességében 150–200 méter lehetett. Felső részét és partjait csaknem mindenütt erdő borította. A nagy, lombos fák közül – körülbelül a közepétől kezdve – élénkzöld, lapos tisztás villant ki. Ennek a szélén... Afh! Afh!... Ott álltak Heverő Bölény törzsének tarkára festett sátrai!... Egy... kettő.. három... Hamarjában hetet olvastam meg. Egy egész kis indiánfalu!...”

A Nagy Vízen korántsem lehetett meglepő az indiánok jelenléte, hiszen ekkor már évek óta rendszeresen ismétlődtek a nyári táborozások a dunai szigeteken. A Törzslet 1931-ben alapította az indiai és nyugat-tibeti útjával (1926–1929) országszerte ismertté vált Baktay Ervin, aki gyermekkorától fogva vonzódott a történelmi játékok iránt, az 1906-ban Budapesten is vendégszereplő Buffalo Bill vadnyugati indián-cowboy társulata pedig életre szóló hatással volt rá. Baktay eredetileg festőnek készült, 1910-től fogva négy éven át Hollósy Simonnál tanult Münchenben. Ekkor kötődtek életre szóló barátságai, melyek révén gyerekkori elképzeléseit felnőttkorában is meg tudta valósítani. Bár művészi pályafutását az I. világháború félbeszakította, 1919-től már görög-római „symposionokat” rendezett barátaival, majd 1924-ben megalapították Loaferstownt, a képzeletbeli vadnyugati Várost. Ettől fogva majd minden évben megrendezték a Wild West Zree Meetingeket, ahol Baktay volt a seriff (Hooligan Bucktye), s a többiek is különböző szerepköröket (városi marsal, kormányzó stb.) töltöttek be. Ám a társaság tagjai arra vágytak, hogy kiszabaduljanak a műtermi körülmények közül. Amint azt a *Törzs története* írja: „A Város polgárai hamarosan kevésnek találták az évenként egyszer megrendezett meetinget. Baktay ekkor, már mint író ember, kötetlen idővel rendelkezett a többi szabadfoglalkozású barátjával együtt. A vadnyugati filmekben indiánok is szerepeltek, nemcsak

Kelényi Béla 3

INDIÁNOK A DUNA PARTJÁN

fehérek. Az indiánok életformája, a természettel való együttélés filozófiája közel állott Baktay életszémletéhez. Emellett az indián életforma a »téli, városi« cowboy életet kibővíti »nyári, indián« étlettel, hogy minél több időt tölthessenek a szabadban, s élhessék a kisigényű, ám annál színpom-
4 pássabb indián életet, a természettel való lehető legnagyobb összhangban. Ezek a nyarak a gyökeres kikapcsolódást, testileg-lelkileg tökéletes regenerálódást biztosították a következő 10 hónap elviseléséhez. A tábor küllemét teljes mértékben eredeti formák, díszítések és elvek szerint alakították ki. Mindezt saját kezükkel teremtették meg. Azok a tagok, akik a téli meetingeken fehér emberek voltak, a nyári táborban (többségükben) indiánokká változtak.”

Az 1931-ben, a zebegényi Duna-parton megrendezett táborral vette kezdetét a dunai indián Törzs története, ahol a résztvevők Baktay közvetlen családtagjai és barátai közül kerültek ki. Baktay lett Heverő Bölény (Lazy Buffalo) nagyfőnök, s ekkor még velük volt unokahúga, a később Indiában világhírű festőnővé vált Amrita Sher-Gil is. Mint azt a korabeli fényképek megörökítik, kezdettől fogva arra törekedtek, hogy megfeleljenek az indián életforma követelményeinek. A *Törzs történetének* tanúsága szerint a táborok a következő elvek szerint voltak elrendezve: „A táborban már kialakult a tipikör, 5 indián sátor állott, középen a totemoszloppal és a tábortűzzel. A dunai szigetek Nagymaros és Vác között még valódi szigetek voltak, gát nélkül, körülölelte őket a kristálytisza Duna, nekünk Saskatchewan, melyen csak halászok közlekedtek rendszeresen, csónakos turista alig-alig. A Kismarosi-sziget kisága kb. 30 méter széles volt. Ott építette ki Sok Kutya (alias Fekete Víz) a »Blackwater Landing«-et, hogy a kiság meredek partja megközelíthető legyen. Ide kötöttük ki az egyetlen kenut az érkezők átszállítására. A sziget nagyág-felőli partja a táborhelytől lefelé végig homokos, kellemes öblökkel vonult az alsó csúcsig. A belső tisztást mindkét oldalon hatalmas nyárfák vették körül. Közöttük is óriás volt az étkező »saloon« szomszédságában álló »vasfa«. Nevét a belelőtt rengeteg puska golyótól nyerte, miután a fa törzse volt a céllovás golyófogója. Mellette tároltuk a vízen a nagy halászladikot, mely a költözések lebonyolításához szolgált. A tábortól északra kezdődött az »őserdő«, rejtett parti sétánya mellett lapult meg a »Hacienda del Cacao«.”

1937–39 volt a Törzs fénykora; ekkor választotta be az *Amerikai Indián Szövetség* a „magyar” törzset teljes jogú tagjai közé, Baktay Ervinnek pedig a *Szacsem* („Nagyfőnök”) címet adományozta, és megalakult a *Magyarországi Algonkin Indián Tanács Kör*. Az összejövetelek és táborozások egészen 1943-ig folytatódtak, majd a háború végéig szüneteltek. 1946-ban kapta meg ki-nevezését Baktay a Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeumba, ahol nyugdíjazásáig, 1959-ig dolgozott, és számos nagyszerű kiállítást rendezett

az indiai gyűjtemény anyagából. Mindemellett még az ötvenes években is együtt táborozott a Törzs tagjaival, jóllehet 1953-ban lemondott a főnöki címről, 1954-ben pedig utoljára vett részt táborozáson. A Törzs azonban fenntartotta sajátos hagyományait, s Baktay nélkül is folytatta tovább a táborozásokat, egészen 2005-ig. Mint arra Sastoll (Lorenz József) visszaemlékezett, cowboy és indián életformájukat mindvégig meghatározta a Baktay-féle hagyomány: a stílus, humor és fantázia ötvözete.

Baktay életének és polihisztor személyiségének a Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeumban 2015-ben megrendezett nagy kiállítás (*Az indológus indián*) és a hozzá kapcsolódó tanulmánykötet adózott. Bár a kötet nem kevesebb, mint harminckilenc különböző tanulmányban méltatta Baktaynak a legkülönbözőbb területeket felölelő munkásságát és érdeklődését (festőművészet, indológia, asztrológia, földrajzi tudományok, színházi díszlettervezés, indián-cowboy hagyományok, stb.), néhány témakört csak érintőlegesen tudunk feldolgozni, köztük is elsősorban az általa alapított indián Törzs történetét. Éppen ezért már a kiállítás megrendezésekor szükségesnek látszott az ezzel kapcsolatos hatalmas háttéranyag külön feldolgozása és kiadása. Annál is inkább, mivel a Törzs életét bemutató, az eredetileg Kisorosziban *Baktay Ervin Indián-cowboy Múzeum*ként működő, majd Dunaharaszti-ba költöztetett és ma is ott kiállított tárgyanyag sorsa is véglegesen rendeződött: a Törzs történetének rekvizitumai a Néprajzi Múzeum tulajdonába kerültek.

A legkülönbözőbb vonatkozásokat megjelenítő, reményeink szerint 2019 végén megjelenő kötetben (*Indiánok a Duna partján*) a másik szerkesztővel, Főzy Vílmával olyan összegzést igyekeztünk összeállítani, amely elsősorban a Törzs Baktayval kapcsolatos történetét mutatja be. A könyv az alapító gyerekkorától fogva ismerteti a nyugati indiánkép kialakulását és az indián irodalom megjelenését. Számos érdekfeszítő részletet tár fel Buffalo Bill 1906-os budapesti vendégszerepléséről, amikor európai körútja során Magyarországra is ellátogatott. Bemutatja az amerikai cserkész-mozgalom indián vonulatának kialakulása mellett az Európában elterjedt indián-játékokat és azokat a Baktayék által, 1924-től fogva rendszeresen megrendezett cowboy-találkozókat, a *Wild West Zree Meetinge*ket, melyek résztvevői főként a hazai művésztsadalomból kerültek ki. Részletezi az 1931-ben megalapított dunai Törzs létrejöttének előzményeit, a táborozások folyamatát és a tábor mindennapi életét, illetve a Baktay időszakában (1931–1954) kialakult indián viseletek tárgykultúráját. Elemzi Baktay legrégebbi barátjának, Huzella Pál festőművésznak remekbe szabott indián-karikatúráit és részletesen beszámol Baktay 1936-ban készült két némafilm-rendezéséről, a *Sápadtarcú varázsló* és a *Heverő Bölény táborában* című

burleszkekről, melyeket a neves motorkerékpár versenyző és feltaláló, Urbach László forgatott. Végül a Baktay által lefordított két „autentikus” indián író, Hosszú Lándzsa és Szürke Bagoly életének bonyolult hátterét tárja fel, majd bepillantást enged a Törzs Baktay távozása után kialakult életformájába.

Előzetesként néhány olyan részletet szeretnénk közölni, melyek nem, vagy csak érintőlegesen jelennek meg a készülő kötetben. Mindekelőtt Baktay Ervinnek az *Uj Magyarország* egyik 1937-es számában megjelent írását; ebben mintegy összefoglalta az indián játékokkal kapcsolatos elképzeléseit. Ehhez valódi kuriózumként kapcsolódik a népszerű *The American Weekly* magazinban leközölt korabeli tudósítás a Törzsről, amely jól érzékelhetően közvetett – és alapvetően téves – források nyomán írja le „Barna Vese” nagyfőnök tevékenységét a „Kék Duna partján”. Végül a Törzs tárgykultúrájáról szóló részlettel szeretnénk volna érzékeltetni a Törzs kifinomult és a hagyományok betartására törekvő tárgykészítésének eredetiségét és nehezégeit.

Fehér Bagoly (Fekete Víz) sátra előtt a Kompkikötő-szigeten. Ismeretlen felvétele, 1940. A Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum Adattára, ltsz. F2018.77

